

FÖRLIMMADE KÄRL

Av Agne Säterberg

Foto Agne Säterberg

Agne Säterberg (Destination Höga Kusten)
Körning
Nordingrå
www.destinationhogakusten.com

Om man ser till de fynd som gjorts på norrländska stenåldersboplatser så är keramik ganska sällan förekommande. I stället användes näverkärl, men även kärl av skinn och läder har förekommit. En teknik som troligtvis har använts är att förlimma kärlen, vilket gör dem mycket stabilare. Sådana kärl är lämpliga att använda som förvaringskärl av torra matvaror. Fynd av skinnkärl från äldre stenålder har gjorts bl.a. i Norge, samt i Ryssland där nomadiserande folk använt liknande kärl. I den isländska sagan Grönländingasagan beskrivs Leif Erikssons besök i Vinland, där berättas att de "bar iland sina hudfat".

Försök har gjorts att använda dessa som kokkärl med varierande resultat. Det går t. ex. att koka vatten med hjälp av varma stenar som placeras direkt i kärlet. Problemet är då att kärlet lätt ändrar form och vattnet får en ganska kraftig bismak.

Vi i forntidsföreningen i Örnsköldsvik har gjort försök med att tillverka sådana kärl. Principen är att skinnet värms upp så att strukturen förändras och blir hårdare, en förlimning sker. Vi valde att använda älghud som råmaterial. Skinnet avhårades, vilket troligtvis är en fördel. Vi skar sedan ut runda bitar som renskrapades väl med skinnskrapa. Därefter gjordes hål runt om, ca 10 mm från kanten. Det är viktigt att man gör ett jämt antal hål för att sedan kunna dra ihop skinnet.

Även remmar skars till av samma material, dessa skulle räcka till minst 5 varv runt kärlet. För att få till en lämplig form på kärlet så fyllde vi med sand och längst uppe vid öppningen placerades ett runt trästycke, där sedan skinnremmarna lindades om och knöts fast med råbandsknop. Kärlet var nu format av sanden och tilltäppt vid överkant, vilket gjorde att sanden inte rann ut.

Nu återstod bara själva kokningen. Vatten värmdes upp till en temperatur av 85-90 grader, själva förlimningen startar vid ca 81 grader. Kärlet doppades sedan ner i ca 5-6 minuter, tilläggas kan att kärlet vändes uppochnar för att inte vattenfyllas, vilket skulle förlänga torktiden avsevärt. Kärlet fick sedan torka ett dygn innan det öppnades och rensades ur, vilket inte var så lätt då förlimningen gjort att både träbit och sand fastnat ordentligt. Resultatet blev dock rätt lyckat vilket ni kan se av bilderna ovan.